

Nálezy z Dobřenic v pražské fakultní sbírce a jejich identifikace¹

Identifying the Urnfield culture vessels from Dobřenice in the old collection of the Institute for Archaeology (Charles University, Prague)

Zuzana Bláhová-Sklenářová

Abstrakt

Článek představuje příběh souboru keramických nádob z fondu staré sbírky Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, které se údajně našly při výzkumu pohřebiště u Dobřenic r. 1907. Pět nádob kultury lužických popelnicových polí bylo věnováno univerzitě muzeem v Hradci Králové. Při zápisu do evidence však došlo k chybě. Autorka se pokouší identifikovat původní soubor z Dobřenic a určit původ mylně zařazených nádob.

Abstract

The article presents a story of ceramic vessels in the archaeological collection of the Institute for Archaeology (Charles University, Prague) alleged to be excavated on the Urnfield culture cemetery at Dobřenice, Eastern Bohemia, in 1907. The excavation was carried out by the town museum of Hradec Králové and some amateur archaeologists. Five ceramic vessels dating to the Late Bronze/Early Iron Age were donated from the Museum to the Institute shortly afterwards. Regrettably, it became apparent that a mistake occurred during the accessioning. The author attempts to identify the original assemblage from Dobřenice and to reconstruct the circumstances of its discovery.

Klíčová slova: Čechy východní – kultura platěnická – Dobřenice – dějiny archeologie – dějiny Univerzity Karlovy – Ludvík Domečka – Lubor Niederle

Key words: Eastern Bohemia – Platěnice Culture – Dobřenice – history of archaeology – history of Charles University – Ludvík Domečka – Lubor Niederle

Roku 1907 byl do Přírůstkového katalogu sbírky tehdejšího C. k. archeologického kabinetu české university (tj. Karlo-Ferdinandovy) zapsán pod „přírůstkovým“ číslem B 137 soubor označený „Hrobové nádoby z Dobřenic“. Záznam uvádí, že jich bylo pět a že šlo o „Dar kraj. musea v Hradci Král“. Když po uzavření českých vysokých škol a převzetí sbírky pražskou německou universitou, někdy v letech 1940–1941, proběhlo přečíslování části sloučené „české“ a „německé“ sbírky (ke kontextu viz *Bláhová-Sklenářová – Burgert – Popelka 2014*), na dobřenické nálezy se nedostalo, a tak obdržely inventární čísla 1927 až 1931 až počátkem 50. let². Jenže se ukázalo, že nálezy byly očíslovány a zapsány nesprávně. A to nikoli následkem válečných události nebo některého ze stěhování, k nimž mezitím došlo, nýbrž již v tom roce 1907.

Popis nálezů podle inventární knihy

č. i. 1927: „nádobka s baňatým tělem, oblá podstava, výzdoba z jemně rytých pásů a vpichů, mezi nimiž je cikcak vpíchaná linie, jemnější mat. žlutohnědé barvy, v – 6,7 cm“

č. i. 1928: „amforka se zužujícím se hrdlem při okraji vně vytaženým, odděleným od baňatého těla 4 vodorov. rýhami a 2 protilehlými úsky (1 ulomeno), nejv. výduť zdobena svíslými rýhami, kanelurou a kruhovit. důlky, jemný tuhovaný mat., v – 6,5 cm“

¹ Tento příspěvek vznikl v rámci Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově č. P12 Historie v interdisciplinární perspektivě, podprogram Společnost, kultura a komunikace v českých dějinách.

² Z poznámky u č. 1936 „šk. r. 1953–54 (Jelínková)“, psané zřejmě později Miroslavem Buchvaldkem ve snaze

Obr. 1 Soubor pěti nádob evidovaných ve studijním sbírkovém fondu Ústavu pro archeologii FF UK pod lokalitou Dobřenice. Foto autorka. – Abb. 1 Die fünf Gefäße aus der Sammlung des Instituts für Archäologie, Karlsuniversität Prag, die unter dem Fundort Dobřenice eingeschrieben sind. Aufnahme von der Authorin.

č. i. 1929: „koflík konického tvaru, hruběji vypracovaný, s masivním uchem přečnávajícím nad okraj, barva žlutošedá, v – 6,5 cm“

č. i. 1930: „koflík konického tvaru, s okrajem v místě, kde bylo přečnávající ouško, vtačeným dovnitř, jemnější materiál popelavě šedé barvy, uvnitř zbytky tuhování, v – 5,7 cm“

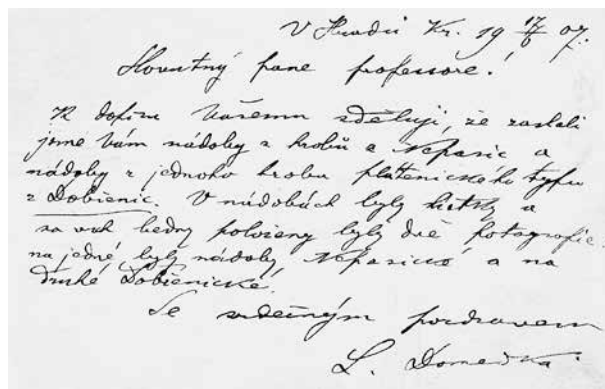
č. i. 1931: „nizká amforkovitá nádobka s baňatým tělem, sotva znatelná podstava, okraj rovně seříznut a lištovitě ven vytažen, na přechodu hrdla v tělo 4 vodor. rýhy a pův. i 2 protilehlá úška; mat. jemný, tmavě šedé barvy, v – 5,3 cm“

Archivní dokumenty k souboru

Ve sbírkovém fondu dnešního Ústavu pro archeologii FF UK a v Muzeu východních Čech v Hradci Králové se k těmto nálezům dochovaly zajímavé písemné a obrazové prameny. Při podrobnějším průzkumu archivů by se jejich svědectví nejspíše podařilo rozšířit, to by však vyžadovalo značně více času; nezbývá než doufat, že ve sborníku k 85. narozeninám Víta Vokolka bude příležitost k doplnění...

Korespondenční lístek Ludvíka Domečky (obr. 2), daný 17. června 1907 v Hradci Králové, s razítkem pražské pošty (Praha 1) z téhož dne (!), adresovaný prof. Luboru Niederlovi, obsahuje komentář k darovaným nádobám.

postihnout vývoj inventární knihy, lze odvodit, že k zápisu došlo v předchozím školním (akademickém) roce 1952–53. I tam část zápisů psala Zdenka Jelínková, později Krumphanzlová, která působila v tehdejší Prehistorickém ústavu jako pomocná vědecká síla; příslušný blok zápisů má však jiný rukopis, který † Václav Moucha identifikoval jako písmo Jiřího Zemana a přímo to u autora ochotně ověřil.

Obr. 2 Korespondenční lístek Ludvíka Domečky: a – text, b – adresa. (Uloženo v Ústavu pro archeologii FF UK.) – Abb. 2 Die Postkarte von Ludvík Domečka, Museum Hradec Králové: a – Text, b – Adresse. (Verwahrt im Institut für Archäologie, Karlsuniversität Prag.)

Slovní pane profesore!

K dopisu Vašemu sděluji, že zaslali jsme Vám nádoby z hrobů z Nepasic a nádoby z jednoho hrobu plátenického typu z Dobřenic. V nádobách byly lístky a na vrch bedny položeny byly dvě fotografie: na jedné byly nádoby Nepasické a na druhé Dobřenické.

Se srdečným pozdravem

L. Domečka

Fotografie dobřenických nálezů byla spolu s korespondenčním lístkem založena do kusu makulatury a vložena do jedné z nádob, kde šťastnou náhodou zůstala po celých sto let až do současné revize sbírky. Z razítka „F. Žaloudek“ na rubu je zřejmé, že jde o snímek pořízený Domečkovým asistentem, laborantem hradeckého muzea a mužem mnoha dalších povolání Františkem Žaloudkem. Stejná fotografie je vlepena v tzv. Domečkově albu, uloženém v archeologickém oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové, které obsahuje původní fotografie, zčásti publikované jako ilustrace Domečkových archeologických článků.

Laskavostí kolegů v Muzeu východních Čech v Hradci Králové (děkuji především PhDr. Jaroslavě Pospíšilové za vyhledání a Mgr. Radku Bláhovi za zprostředkování) se podařilo najít dopis prof. Lubo-

Obr. 3 Soubor pěti nádob zaslaných z muzea v Hradci Králové do Prahy jako nálezy z Dobřenic. Foto F. Žaloudek 1907. (Uloženo v Ústavu pro archeologii FF UK.) – Abb. 3 Die fünf Gefässe, die von Museum Hradec Králové nach Prag als Funde von Dobřenice geschickt wurden. (Sammlung des Instituts für Archäologie, Karlsuniversität Prag.) Aufnahme von Fr. Žaloudek 1907. (Verwahrt im Institut für Archäologie, Karlsuniversität Prag.)

ra Niederla z 9. června 1907, který tomuto Domečkovi korespondenčnímu lístku předcházal; nezdá se, že by během osmi dnů mezi daty obou dopisů proběhla ještě další korespondence³. Jeho text pomáhá pochopit, jak popsaná situace vznikla.

*C. k. archaeologický kabinet české university.
Oddělení praehistorické.*

V Praze dne 9. VI. 1907⁴

Velectěný p. kustode!

Přišel jsem teprve včera k tomu, zanesen jsa stále mnohou prací, abych v Národopisném Museu rozpakoval zásilku starožitností, před krátkou dobou mi zaslano.

Nádoby vložené došly až na jednu, která se dá opravit v pořádku, a vzdávám tímto, za tento krásný dar sbírkám české university jménem této vysoké školy vct. kuratoriu muzea v Hradci Králové své nejuctivější díky.

Kdyby vct. správa musejní mohla svou laskavost doplnit ještě tím, že by nám poslala 1 hrob t. zv. plátenického typu, jenž se v okolí Král. Hradce častěji nalézá, byli bychom jí ovšem dvojnásobně vděční.

Ale i takto račtež přijmouti upřímné díky.

*Ve vsí úctě oddaný
Prof Dr L. Niederle*

Žádné předchozí dopisy se zatím neobjevily, je nicméně jisté, že iniciativa vyšla z Prahy. Ludvík

³ Dopis je uložen v MVČ Hradec Králové ve fondu Literární archiv, i. č. LI/LA-7404.

⁴ Podle dobového zvyku je v letopočtu vynechána jednička označující tisíciletí. Text dopisu je přepsán v dobovém pravopise i s chybami.

Domečka o předání informoval v podrobné zprávě o činnosti muzea, publikované v časopise Hradecský kraj: „K žádosti universitního profesora p. dra Lub. Niederle, bylo věnováno šest nádob z jednoho hrobu pohřebiště Nepasického a pak z jednoho hrobu pohřebiště Dobřenického a fotografie jich pro předhistorickou sbírku České university v Praze“ (Domečka 1909, 43). Niederle samozřejmě stál o rozšíření univerzitní sbírky novými nálezy, které nebyly zatím ve fondu dobře zastoupeny nálezy celky či soubory. Většinu sbírky totiž zatím tvořily dary samotného Niederla a jeho spolupracovníka Karla Buchtely z jejich soukromých sbírek, přičemž šlo zpravidla o jednotliviny nebo „kolekce“, tj. obvykle soubory předmětů téhož druhu, někdy i z téže lokality, připevněné na kartonu. Vzácné jsou mezi zápisy v těchto prvních třech letech soubory darované jinými badateli (např. hned č. B 2 a 3, keramika z Pičohry a Třebické, od Jana Hellicha), výjimkou pak věci získané koupí.

A proč prof. Niederle rozbaloval zásilku v Národopisném muzeu a ne na univerzitě? Bedna s nádobami mohla do Prahy přijít vlakem, na nádraží ji někdo s vozem vyzvedl a odvezl ji tam, kam prof. Niederle poručil, což mohlo být na kterékoli z jeho pracovišť. Anebo ji tehdy ještě mohl přímo z Hradce vézt s jiným nákladem povozník, kdyby se Domečka (oprávněně) bál, že se křehké nádoby cestou potlučou.

Popis nálezů podle stavu na fotografii

Podle fotografie patří do souboru zasláního z hradeckého muzea pod lokalitou Dobřenice následující nádoby:

Obr. 4 Dobřenice, amforoka č. i. 1928. Foto autorka. – Abb. 4 Dobřenice, die kleine Amphora Inv. Nr. 1928. Aufnahme von der Autorin.

č. i. 1928: zapsáno pod Dobřenicemi, viz výše; jde o amforoku s typickou „slezskou“ výzdobou svazku tří vodorovných rytých linií provázených skupinami šikmých rýžek nad rozhraním hrdla a těla, na výduť pak rytých svazků tříšnití (3 linie), vymezujičích pole vyplněná buď skupinami mělkých a širokých svislých žlábků, nebo s důlkem uprostřed; vyklenutá podstava, vypuklé dno; dochováno jedno tunelovité ouško, protilehlé druhé odlomeno; pod oušky důlek; povrch tuhovaný leštěný, na spodku je tuhování patrné pouze ve stopách; v = 63 mm, max. výduť 92 mm, pr. okraje 62 mm, pr. podstavy 21 mm. Slepna ze střeplů, dochována úplně (obr. 4; tab. I: 4).

č. i. 1929: zapsáno pod Dobřenicemi, viz výše; jde o jednoduchý, oble rozevřený hlubší miskovitý koflík (v = 60 mm, ouško převyšeno o 10 mm nad okraj, pr. okraje 103 mm, pr. podstavy 5 cm), oproti ostatní keramice výrazně hrubě provedený – technicky se blíží spíše soudobým květináčům (síla střeplu 5 mm);

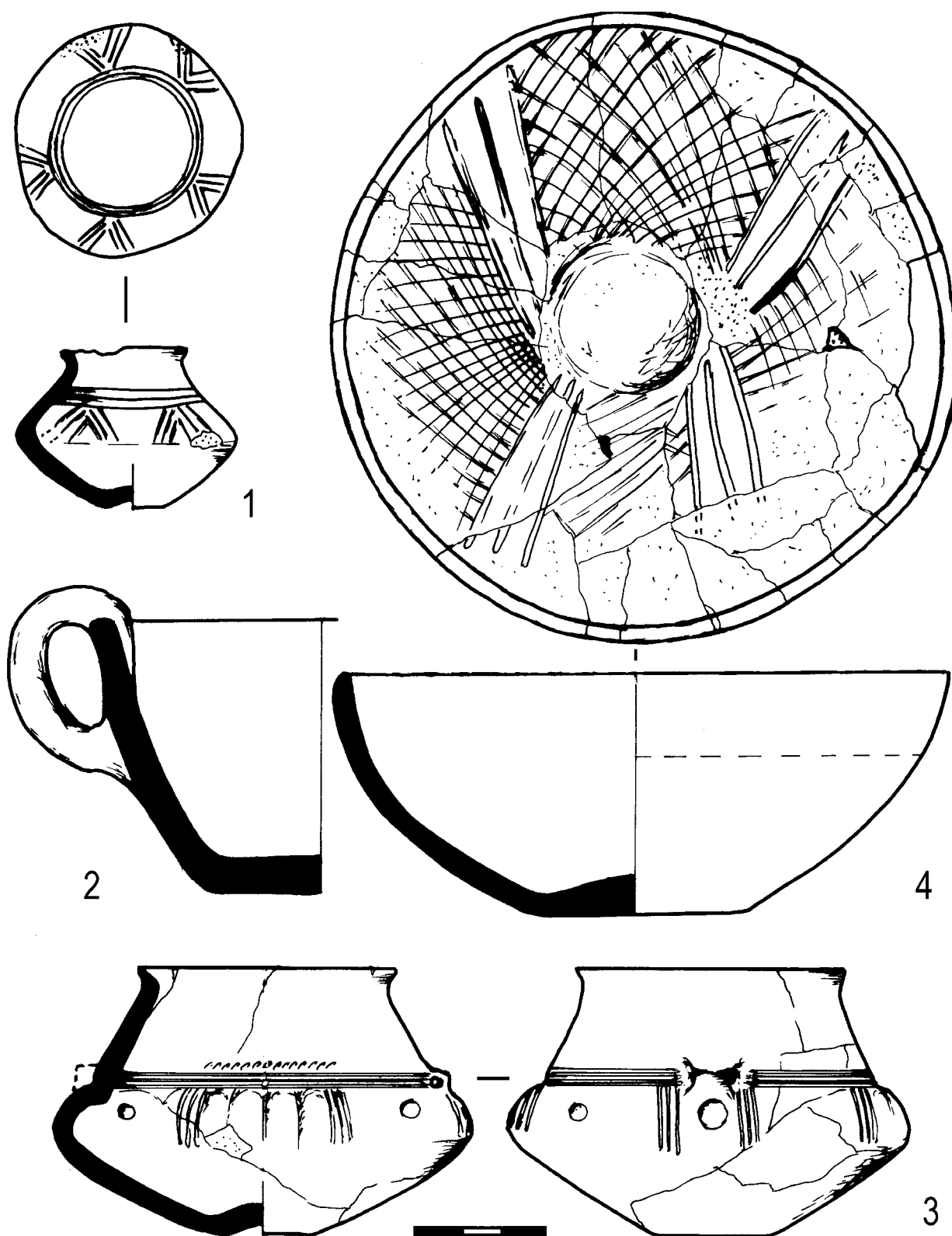

Obr. 5 Dobřenice, koflík č. i. 1929. Foto autorka. – Abb. 5 Dobřenice, die Tasse Inv. Nr. 1929. Aufnahme von der Autorin.

podstava i dno rovné; barva spíše šedorůžová, na spodku a podstavě do cihlova, což i podle prasklin nejspíše souvisí se slabým přepálením. Dochován vcelku (obr. 5; tab. I: 2).

č. i. 1912: zapsáno pod lokalitou Měník HK (č. př. B 157). Původní popis v inventární knize: „Okřítnek miniaturního tvaru s částečně zachovalým, poněkud vně vytaženým okrajem, s lomem přibližně ve stř. části. Při hrdle je zdoben 3 vodorovnými rýhami, od nichž vybíhá stříškovitý ornament, horní část tuhovaná; výška 4 cm.“ Ve skutečnosti jde o miniaturní amforovitou nádobku s ostře lomenou výduť, v = 37 mm, max. výduť 52 mm, pr. okraje 27 mm, pr. podstavy 10 mm, s vyklenutou podstavou a vypuklým dnem; povrch spodku se zdá být slabě poznamenán žárem, což by mohlo vysvětlovat nepřítomnost tuhování, bylo-li tam původně vůbec nějaké. Trojice vodorovných rytých linií naznačuje rozhraní hrdla a těla, které se tektonicky neprojevuje. Na tomto svazku rýh je zavěšeno pět skupin vstříčných (střechovitě uspořádaných) trojic šikmých rýh, vedoucích k lomu. Dochována vcelku (obr. 6a, 6b; tab. I: 1).

bez č. i.: polokulovitá miska se slabě zataženým okrajem, slabě vyklenutou podstavou, avšak výrazněji vypuklým dnem, vnitřní povrch je tuhován a nese zběžně provedenou vleštovanou výzdobu – nepravidelné křížové šrafy ve čtyřech nestejných polích oddělených nepravidelně rozloženými trojicemi linií vedených od okraje ke dnu; zevně je patrné tuhovaný pás pod okrajem o šířce asi 20 mm. Miska je slepena z menších zlomků, okraj silně poškozen a dosádrován (dochováno asi z 90 %). V = 55 mm, pr. okraje 140–143 mm, pr. podstavy 51 mm (obr. 7; tab. I: 3). Na vnějším povrchu jsou patrné červeně napsané číslice 13 a stopy třetí číslice, možná sedmičky, což

Tab. I Dobřenice, keramické nádoby. 1 – nádobka č. i. 1912, 2 – koflík č. i. 1929, 3 – miska b. č. i., 4 – amfora č. i. 1928. Kresba autorka. – *Taf. I* Dobřenice, die keramischen Gefäße. 1 – Miniaturgefäß Inv. Nr. 1912, 2 – Tasse Inv. Nr. 1929, 3 – Schälchen ohne Inv. Nr., 4 – Amphora Inv. Nr. 1928. Zeichnung von der Authorin.

Obr. 6 Dobřenice, miniaturní nádobka č. i. 1912. Foto autorka. – Abb. 6 Dobřenice, der Miniaturgefäß Inv. Nr. 1912. Aufnahme von der Authorin.

by odpovídalo číslu „dobřenického“ souboru B 137 (v ostatních případech jsou však tato čísla psána černou tuší). Shoda s fotografií je nicméně nepochybná.

Zatím nenalezen zůstává hrnec (květináč), podle fotografie vejčitého tvaru s horní výdutí, se zataženým okrajem (asi z poloviny olámaným), symbolické rozhraní hrdla a těla vyznačují krátké lištovité výčnělky (vidět jsou tři, celkem mohly být čtyři) s nehtovými vrypky na hraně, výčnělky propojuje nerovná řada drobných stejných nehtových vrypů, která souvisle prochází po bocích a čelní hraně výčnělku. Podle

Obr. 7 Dobřenice, miska s vnitřní výzdobou, bez č. i. Foto autorka. – Abb. 7 Dobřenice, das Schälchen mit innerer Verzierung, ohne Inv. Nr. Aufnahme von der Authorin.

rozměrů ostatních nádob lze odhadnout výšku květináče na 14–15 cm, průměr max. výdutí se zdá zhruba stejný. Inventurní číslo zřejmě nedostal, stejně jako miska.

Nádoba, jež se rozbila, jak píše Niederle, byl pravděpodobně právě květináč. Zbývá naděje, že se najde v zatím nerevidované části fondu mezi střepy; mezi celými nádobami identifikován nebyl. Vzhledem ke špatné kvalitě tohoto druhu platěnické keramiky by to nebylo nijak překvapivé. Není vyloučeno, že lepením se nakonec nikdo nezdržoval; o dva roky později (1909) přišel darem z muzea v Novém Bydžově soubor deseti nádob z Měníka, zapsaných pod č. př. B 157, v němž byly i dobře zachovalé celé květináče (jistě jde o nálezy z výkopů muzejního spolku, publikovaných v Památkách archeologických: *Honza 1892*).

Záhadou zůstává, z jakých lokalit pocházejí zbývající nádobky, omylem zapsané pod Dobřenice: amforka 1931, okřínek 1927 a koflík 1930. Amforka 1931 vykazuje stopy žáru (jemná hustá krakelace, červenavé zbarvení linií a cihlová barva části spodku) shodně s miniaturní amforovitou nádobkou č. 1906, zapsanou pod Nepasicemi⁵ (B 138) a tedy došlo

⁵ Pohřebiště lužických popelnicových polí u Nepasic (okr. Hradec Králové) jsou známa od konce 19. století, první zachráněné nálezy byly uloženy v místní škole (*Duška 1898*, 12). L. Domečka (1903, 543–546) popisuje výkopy hradeckého muzea v listopadu r. 1902, kdy bylo na polích pp. Zvoníčka a Roubala za čp. 53 a 54 (tj. na severním okraji intravilánu) prokopáno devět hrobů „rázu Slezského“, a v létě r. 1903, kdy hradecké museum vykopalo další tři hroby, těžištěm prací však byly vykopávky J. L. Píče „pro

v téže zásilce jako nádoby z Dobřenic. Okřínek 1927 je popsán původním č. př. B 137, je však vidět, že trojka v tomto čísle je opravovaná, a není vyloučeno, že původně tam stála pětka, tj. č. př. B 157, které patří souboru z Měníka; nádobka se nijak výrazně neliší od ostatních měnických nádob pod tímto číslem. U koflíku 1930 žádné takové indicie nejsou, příslušnost k měnickému souboru nelze ani vyloučit.⁶ Předpokládalo by to však, že oba soubory byly číslovány zároveň. Došlo-li k tomu r. 1909, kdy universita obdržela měnické nádoby darem z novobudovského muzea, znamenalo by to, že dobřenicke a nepasické nádoby byly prve zapsány do knihy jen formálně a ve skutečnosti ležely dva roky neočíslované v bedně...

Pohřebiště u Dobřenic

Pohřebiště u Dobřenic bylo pro odbornou veřejnost objeveno roku 1907. Mohylník se běžně označuje jako Doroty, hroby se nacházely v lesích Soudném, Horních a Dolních Dorotách (*Excerpta*). Velká Dorota (kóta 292,3) je nejvyšší vrchol zalesněného masivu mezi Dobřenicemi a Michnovkou, a mohyly jsou roztroušeny na jejím temeni a západním svahu (*Vokolek 1999*, 36–54, Obr. 2). Literatura uvádí parcelní čísla 308 a 301, aktuální katastrální mapa Katastru nemovitostí (*Publikace dat ISKM*) má parc. č. 649, 940 a 631/1. Podle Domečkových zápisků, citovaných u V. Vokolka, a otištěných plánů (*Vokolek 1997*, 37, Obr. 2 a 3) lze odvodit, že parc. č. 649 severně od cesty odpovídá zřejmě býv. parc. č. 380 („Horní Doroty“; západní část parc. č. 649 odpovídá už býv. parc. č. 300, což je les „Soudný“) a 940 a 631/1 jižně od cesty býv. parc. č. 301 („Dolní Doroty“). Z dobových textů není jasné, zda jde o dva sousední pohřební okrsky z různých období („R. 1907 ... kopáno bylo ... na popelnicovém pohřebišti rázu plátenického a jiném rázu slezského v lese Soudném u Dobřenic“; *Domečka 1909*, 43), či se starší a mladší hroby mísily („Zápisky L. Domečky, který připravoval publikaci pohřebiště“: *Vokolek 1999*, 37).

Nález hrobu při dobývání pařezů a oznámení řídícího učitele F. Jirsáka z Dobřenic, že v dotyčném lese

jsou patrné mohyly, podnítily výzkum tehdejšího hradeckého „historického musea“: L. Domečka tam vyslal laboranta F. Žaloudka, který ve dnech 29. března až 18. dubna 1907 prokopal v Dolních Dorotách několik mohyl s hroby „typu platěnického“, v tzv. velké mohyle, která pak byla označena za přírodní útvar, zjistil zapuštěné „hroby popelnicové typu slezského“ a podle interpretace V. Vokolka i žárovniště, mimo mohyly byly hroby ploché (*Vokolek 1997*, 36: citované zápisky L. Domečky). Vykopávky poté pokračovaly a zapojili se do nich i další zájemci – učitel Jirsák, majitel lesa statkář Weinrich a několik jiných soukromníků.

Domečka v citovaném textu neuvádí, kolik hrobů Žaloudek na jaře roku 1907 prokopal; píše však, že r. 1912 to bylo 12 hrobů a jeden již dříve, tj. 13, a že celkem muzeum prokopalo 56 hrobů, „z nich 30 bylo platěnických, ostatní slezské“. V katalogu V. Vokolka jsou z roku 1907, který nás zajímá, popsány 44 hroby (1/1907 – 44/1907). K jejich heslům autor připojil pro kontrolu a úplnost údajů Žaloudkovy popisy a terénní náčrty uspořádání nádob. Žádný z popisů však neodpovídá našemu pražskému hrobu. V. Vokolek také uvádí jen uložení v MVČ a ve sbírce gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové (*Mangel 1994*, č. 112, 113, Tab. 10: 1, 2): v době zpracování katalogu východočeských halštatských pohřebišť se o pražském souboru podle všeho nevědělo, což je s ohledem na tehdejší stav uložení fondu a jeho dokumentace zcela pochopitelné. Povšiml si však jiné věci, totiž že u řady hrobů nesouhlasí Žaloudkův popis s Domečkovým rozpisem a inventářem a že se některé celky zjevně pomíchaly, a to nejen v rámci Dobřenic (např. hrob 2/1907: *Vokolek 1999*, 38), nýbrž i s jinými lokalitami (hrob 10/1907 – pohřebiště Skalice?: *ibidem*, 40). Z více hrobů se některé nebo i všechny nádoby ztratily (nedochovaly). Těžko tedy identifikovat, co za soubor nádob se vlastně dostalo do Prahy. Díky Žaloudkovu snímku můžeme vyloučit jakoukoli pozdější záměnu v Praze, úplnou jistotu již nemůžeme mít ohledně možnosti záměny v Hradci. Nabízela by se úvaha, zda Domečka neposlal do Prahy zcela jiný soubor, vykopaný některým ze soukromých badatelů a darovaný muzeu. Jenže žádný takový soubor Domečka mezi dary nevykazuje (*Domečka 1909*, 44) a musilo by se to také odehrát rychle, během dubna a května 1907. Pravděpodobnější je tedy přece jen, že pražský soubor pochází z muzejních výkopů na jaře 1907.

Hrobů, jejichž keramický inventář je podle Vokolky revize nezvěstný nebo nejistý a pražský soubor by se z něj dal hypoteticky složit, je v Žaloudkově soupise několik – např. hrob 16/1907 (*Vokolek 1999*, 42): „žlutá rozrušená nádoba“ byla zřejmě urna (velký okřín či amfora/amforovitá nádoba), která se snad nedochovala (ostatně by se možná obtížně

zemské museum“ (11 hrobů). Fotografie se v Praze nenašla a na snímcích v Domečkově albu jsou velké soubory, chybí tedy opora pro identifikaci pražských exemplářů.

⁶ Soubor z Měníka provází také několik nejasností: v původním rukopise přírůstkové knihy bylo r. 1909 zapsáno 16 nádob, zatímco v opise, který měl zřejmě nahradit opotřebovaný a poškozený původní operát (vytržené listy se zachovaly vložené vzadu v novějším svazku), je uvedeno jen 10 nádob. Inventární čísla však v 50. letech obdrželo 11 nádob, a dochovala se také jedna miska s č. př. B 157, která se do druhého stupně evidence nedostala. Platí-li původní počet 16 nádob, stále ještě postrádáme čtyři. Snad se je podaří najít v dosud nerevidované části fondu.

balila a posílala do Prahy), „malá baňatá nádobka“ by mohla být amforka, „mísa“ a „koflík“ odpovídají, „žlutý hrnek“ by mohl být ztracený rozpadlý květináč. Chybí ale drobná amforovitá nádobka (leďa že by bývala byla v hrobě uložena uvnitř některé větší nádoby a objevila se dodatečně) a naopak přebývá „rozrušená nádoba“, ačkoli ta se mohla ztratit první.

Trvání pohřebiště datuje V. Vokolek na základě dochovaných nálezů do pozdní doby bronzové až starší doby halštatské, tedy svých stupňů slezskoplatěnické kultury II a III (HB2-HC), přičemž soudí, že příslušnost mohyl k pohřebišti nelze považovat za prokázanou.

Nálezy z pražského souboru mají nečetné blízké, i když ne zcela přesné paralely jak na téže lokalitě, tak jinde.

Amforka č. i. 1928 má přímo v Dobřenicích obdobu v hrobě 43/1907 (č. i. MVČ 1495; *Vokolek 1999*, Tab. 15: 19), vzdálenější ve Skalici (*Vokolek 2001*): hr. XI/1935-H (Taf. 21: 1; datace V. Vokolka: f. IIIb), 77/1957 (Taf. 107: 3; datace V. Vokolka: f. Ia) či 47/1965 (Taf. 169: 7; datace V. Vokolka: f. Ib).

Koflíku odpovídají tvarem, barvou i technickým provedením koflíky z téže lokality č. i. MVČ 1249 (hrob 27/1907, Tab. 11: 7), a 1251 (hrob 12/1907, Tab. 6: 14), přičemž oba hroby mají výbavu zřetelně halštatského rázu. Tvar koflíku je v daném období poměrně obvyklý vedle koflíků dvojdílných, tenkostěnných a obvykle zdobených (*Vokolek 1999*, 11–12).

Misky s vnitřní výzdobou v Dobřenicích (*Vokolek 1999*, 11) patří – tedy až na pražskou – ke dvojdílným tvarům s nízkým prohnutým hrdlem; nejbližším exemplářem se ve sbírce MVČ jeví miska č. i. 1177 této profilace s obdobnou výzdobou a rovněž s tuhováním pásem na vnějším povrchu pod okrajem. Výzdoba sama má analogii v koflicích z Kostelce n. Orli., hr. 4/1981 (Tab. 41: 10, 11), nebo z Rosic n. L. (Tab. 107: 20), toto rozvržení výzdoby je u platěnických koflíků vůbec častější; vždy však jde opět o dvojdílné tvary. Prosté misky se zataženým okrajem bývají ve východních Čechách nezdobené (rovněž D. Koutecký konstatoval, že zdobené kusy bývají obvykle rozevřených tvarů: *Koutecký 2007*, 132, Tab. VIII).

Květináče tohoto období (*Vokolek 1999*, 12–13) jsou velmi variabilní; květináč z našeho souboru je méně obvyklý, poněkud se mu podobá č. i. 1187 (Dobřenice, hrob 25/1907, Tab. 10:13) nebo exemplář bez nálezových souvislostí z Dašic (Tab. 1: 15), ale výzdoba kombinující krátké plastické pásky s průběžnou řadou nehtových vrypů je ojedinělá; přímou obdobu ve Vokolkově katalogu nenacházíme. Podle D. Kouteckého (2007, 132, tab. VIIB) by mělo v platěnické kultuře jít o bylanský prvek.

Zajímavým prvkem jsou v platěnických hrobech miniaturní nádobky, kdysi označované jako slzičky (*Vokolek 1999*, 13–14). Nádobce č. i. 1912 odpovídají podobné kusy v několika dobřenicích hrobech (principem výzdoby se jí blíží exempláře z dobřenicického hr. 25/1907 /Tab. 10: 9/ nebo 26/1907 /Tab. 11: 2/, z Kunětic /Tab. 55: 6, v Kuněticích se tento motiv vyskytuje v různých formách častěji/, Opatovic /Tab. 64: 2, 65: 21, 66: 2, 69: 19/ aj.), vždy jde však spíše o lahvovité až tykvoité tvary. Totéž platí pro exempláře ze Skalice (hr. 20/1954, 29/1954: *Vokolek 2001*, Taf. 60: 8, 9, 65: 13). V případě našeho exempláře snad jde o zmenšeninu amforovité nádoby typu zastoupeného např. v Předměřicích (Tab. 86: 8), v méně halštatsky působící formě v Ředvicích (Tab. 119: 4) aj. Motiv vstřícných šikmých třásní, někdy ve střechovitém či stromkovitém provedení, je v tomto období lužických popelnicových polí značně rozšířen (*Bláhová-Sklenářová 2011*, 132–133) a zdá se patřit k dědictví stylu doby bronzové, které vytvořilo amalgám s halštatským stylem a jeho pojetím trojúhelníkové symboliky.

Místo závěru

Poznání východočeského osídlení starší doby železné v rámci kulturního okruhu lužických popelnicových polí je jedním z jubilantových velkých životních témat. Tento drobný článek může jen velmi slabě doplnit přehled o pramenné základně a přispět k tomuto poznání; spíše je jakousi pohlednicí z doby před sto lety, kdy se pramenná základna formovala, ilustruje proces tohoto formování. Ze všeho nejvíce je to pak okrajová epizoda z počátků pražského univerzitního archeologického pracoviště, z nějž vyšel – jako žák prof. Jana Filipa, žáka Niederlova a učitele několika poválečných archeologických generací – i jubilant a adresát tohoto sborníku Vít Vokolek.

Zusammenfassung

Im Jahre 1907 hat das ehemalige neugegründete Archäologische Institut der Tschechischen Karlsuniversität in Prag eine Kollektion der prähistorischen Keramik als Geschenk von Stadtmuseum Hradec Králové (Königgrätz) bekommen. Es hat sich um fünf Gefäße von dem eben damals ausgegrabenen Gräberfeld der Lausitzer Urnenfelder bei Dobřenice (Spätbronzezeit und ältere Hallstattzeit) und einige andere Gefäße von dem zeitgenössischen Gräberfeld bei Nepasice gehandelt. Den Funden wurden Photographien beigelegt, um einzelne Stücke zu erkennen. Trotzdem entstand in Prag eine Verwirrung, die auch durch Korrespondenz zwischen Prof. Dr. Lubor Niederle (Universität) und Ludvík Domečka (Museum) belegt ist. Bei gegenwärtig verlaufender Revision der Prager Sammlung wurde der Fundmaterial von Dobřenice (bis auf einen Topf, der schon damals zerfallen war) wieder identifiziert.

Literatura

- Bláhová-Sklenářová, Z.* 2011: Nádoby z pozdní doby bronzové s motivem stromu z Turnova. In: R. Korený (red.): Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z XI. konference, Příbram 7.–10. 9. 2011 (Podbrdsko – Miscelanea 2). Příbram, 129–136.
- Bláhová-Sklenářová, Z. – Burgert, P. – Popelka, M.* 2014: Neolitické nálezy ze Skřivan u Nového Bydžova ve sbírce pražské univerzity. In: M. Novák – P. Burgert (red.): Sborník k počtě Jiřího Kalfersta. Archeologie východních Čech, Supplementum 1, Hradec Králové, 36–52.
- Domečka, L.* 1903: Předhistorické nálezy v severovýchodních Čechách, Památky archeologické 20, 533–552.
- Domečka, L.* 1909: Zpráva o Městském historickém muzeu v Hradci Králové za léta 1905–1908, Hradecký kraj VI, 42–45, 128–132.
- Duška, J.* 1898: Nálezy předhistorické v kraji Královéhradeckém. Hradec Králové.
- Honza, J.* 1892: Žárové hroby u Měníka, Památky archeologické 15, 291–298.
- Koutecký, D.* 2007: Vlivy kultury bylanské na kulturu platěnickou ve východních Čechách. In: M. Salaš – K. Šabatová (edd.): Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.–6. 10. 2006. Brno, 131–143.

Mangel, T. 1994: Archeologická sbírka Gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové. Zpravodaj Muzea východních Čech 20, 27–31.

Vokolek, V. 1999: Východočeská halštatská pohřebiště. Pardubice.

Vokolek, V. 2001: Gräberfeld der Urnenfelderkultur von Skalice/Ostböhmen. Fontes archaeologici Pragenses 26. Pragae.

Prameny

Databáze AO MVČ „Excerpta“ © Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Publikace dat ISKN: Katastrální mapa [staženo dne 15. 9. 2015]. Dostupné z: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&MarExtent=-990320.44597457629%20-1239836%20-346646.55402542371%20-923033&MarWindowName=Marushka>.

PhDr. Zuzana Bláhová-Sklenářová, Ph.D.
Univerzita Karlova, Ústav pro archeologii
E-mail: zuzana.blahova@ff.cuni.cz